

kimiliisa

- LAD OS SÆTTE GRÆNSER

Killiliisa - Lad os sætte grænser

Naalackersuisuts strategi mod seksuelle overgreb 2018-2022

Juli 2018

Layout: irisager.gl

Fotos: Christian Klindt Sølbeck: 1, 4, 6-7, 8-11, 13, 14-15
, 17, 18-19, 22, 24-28, 31, 32, 35, 37, 41, 42, 46-47.

Rasmus Flindt Pedersen: 20-21, 38.

kiniliisa

The logo for 'kiniliisa' features the word in a lowercase, sans-serif font. The letters 'i' and 'i' are replaced by silhouettes of a man and a child holding hands. Below these, the letters 'i' and 'i' are replaced by red silhouettes of a woman and a child.

NAALAKKERSUISUTS STRATEGI MOD SEKSUELLE OVERGREB 2018-2022

"Vores børn skal vokse op i et trygt samfund uden at blive udsat for seksuelle overgreb. Det kræver, at vi i fællesskab sætter grænser og handler nu. Seksuelle overgreb er et samfundsproblem, som rækker ud over det enkelte menneske, familien og lokalsamfundet. Vi vil derfor problemet til livs, og vi må bryde tabuet i tæt samarbejde tværfagligt, forebygge bedre og tilbyde behandling og støtte til alle, der har behov for det. Vi kan og vil i fællesskab arbejde for at stoppe seksuelle overgreb og sammen gøre en indsats for at ændre situationen for at sikre en bedre fremtid for vores børn."

Anthon Frederiksen, Naalakkersuisoq for Sociale Anliggender og Justitsområdet

INDHOLD

7 INDLEDNING

Hovedformålene med strategien

De seks hovedtemaer

Økonomi

Målgrupper

En tværfaglig indsats

10 HVAD VED VI OM SEKSUELLE OVERGREB I GRØNLAND?

Definition af seksuelle overgreb

Seksuelle overgreb er ikke et isoleret problem

Strategiens hovedtemaer - fra viden til handling

16 INFORMATION/VIDENSDELING:

Hvilke udfordringer er der?

Hvilke initiativer er der allerede på området?

Forslag til fremtidige indsatser

23 FOREBYGGELSE

Hvilke udfordringer er der?

Hvilke initiativer er der allerede på området?

Forslag til fremtidige indsatser

Forslag til fremtidige indsatser på justitsområdet

26 TVÆRFAGLIGT SAMARBEJDE:

Hvilke udfordringer er der?

Hvilke initiativer er der allerede på området?

Forslag til fremtidige indsatser

Forslag til fremtidige indsatser på justitsområdet

33 OFRE OG PÅRØRENDE

Hvilke udfordringer er der?

Hvilke initiativer er der allerede på området?

Forslag til fremtidige indsatser

Forslag til fremtidige indsatser på justitsområdet

39 LOKALSAMFUNDET

Hvilke udfordringer er der?

Hvilke initiativer er der allerede på området?

Forslag til fremtidige indsatser

42 PERSONER MED SEKSUEL KRÆNKENDE ADFÆRD

Hvilke udfordringer er der?

Forslag til fremtidige indsatser

Forslag til fremtidige indsatser på justitsområdet

46 IMPLEMENTERING

47 EVALUERING

48 LITTERATUR

INDLEDNING

”

Mit største ønske for fremtiden er at få det bedre med mit liv. Jeg har haft en rigtig hård barndom, hvor jeg var udsat for meget misbrug. Man kan faktisk ikke kalde det en barndom, for en barndom skal være tryk.

For mig er det kun sorg at tænke tilbage på min barndom, som har haft ubærlige følger.

kvinde udsat for seksuelle overgreb i barndommen

Seksuelle overgreb sætter dybe spor i mennesker. Spor som ikke blot lader sig udviske. Spor som kan have vidtrækkende konsekvenser for ofrenes livsvilkår, for deres pårørende og for samfundet i bredere forstand. Ingen er fortjent med at betale den høje pris, som seksuelle overgreb fører med sig. Naalakkersuisut vil med denne nye strategi iværksætte initiativer, der forebygger fremtidige overgreb og tilvejebringer hjælp og støtte til alle, der har behov for det. Uanset om man selv er udsat for seksuelle overgreb som barn, er voksen, pårørende eller fagperson, skal der være den bedst mulige hjælp at hente, og denne hjælp skal være skræddersyet, let tilgængelig og helhedsorienteret. Det er ikke nok at iværksætte løsrevne initiativer for personer udsat for seksuelle overgreb. Alle er del af en helhed og en større kontekst, der skal tages højde for og inkluderes for at skabe forandringer på området.

Målet er at skabe positive forandringer og nedbringe antallet af seksuelle overgreb. Dette skal ske i samarbejde mellem befolkningen, fagpersonale og landets politikere. Potentialet for at gøre en reel forskel og sikre en bedre fremtid for vores børn er derfor stort. Med fælles hjælp, vedvarende opmærksomhed og målrettet handling på området er målet at skabe positive forandringer. Selvom seksuelle overgreb sætter dybe spor i mennesker, så er det heldigvis muligt at komme videre efter seksuelle overgreb og få et godt liv.

HOVEDFORMÅLENE MED STRATEGIEN ER:

- At reducere antallet af seksuelle overgreb de næste 5 år således at det ikke forekommer blandt de 15-29-årige.
- At reducere antallet af seksuelle overgreb mod børn og unge for hver fødselsårgang med intentionen om, at 2022 bliver en overgrebsfri årgang.
- At sikre den bedst mulige hjælp og støtte til alle borgere, der er berørte af seksuelle overgreb.

Strategien indeholder seks hovedtemaer med tilknyttede mål og forslag til fremtidige indsatser. I de kommende handlingsplaner kombineres hvert hovedtema med målrettede indsatser med konkrete handlinger. Disse handlingsplaner vil blive udarbejdet i samarbejde med relevante aktører på området. Hovedtemaerne er udvalgt på baggrund af særlige udfordringer fra praksis, som kalder på handling.

DE SEKS HOVEDTEMAER:

1. Information/vidensdeling
2. Forebyggelse
3. Tværfagligt samarbejde
4. Ofre og pårørende
5. Lokalsamfundet
6. Personer med seksuel krænkende adfærd

ØKONOMI

Indsatserne i strategien udvikles inden for de økonomiske rammer, der allerede er afsat til området. På socialområdet er der øremærket midler til arbejdet med seksuelle overgreb, og på sundheds- og uddannelsesområdet indtænkes indsatser mod seksuelle overgreb i eksisterende prioriteringer på områderne.

MÅLGRUPPER

Seksuelle overgreb berører ikke kun ofre for seksuelle krænkelser. Tværtimod påvirker seksuelle overgreb en bred og meget forskelligartet vifte af mennesker og områder. Naalakkersuisut agter derfor at iværksætte en helhedsorienteret indsats, som når ud til alle relevante personer og aktører, hvorfor målgruppen for strategien er bred. Modellen nedenfor illustrerer strategiens brede fokus:

Justitsområdet er angivet med lilla i modellen, da området ikke er hjemtaget og fortsat er dansk ansvarsområde. Det er derfor den danske regering, der er ansvarlig for varetagelsen af justitsområdet, som omfatter kriminalfor-

sorg, politi og domstole. En styrkelse af indsatser mod seksuelle overgreb kræver ansvarstagen og involvering af justitsområdet, og det er derfor vigtigt at anskue justitsområdet som en særlig målgruppe.

EN TVÆRFAGLIG INDSATS

Ud over at påvirke en bred vifte af personer er der også en bred og varieret skare af fagområder i berøring med seksuelle overgreb. Der er stadig meget tabu og berøringsangst forbundet med seksuelle overgreb, og der er ikke altid en tydelig rolle- og ansvarsfordeling mellem de forskellige fagområder. Socialområdet kan ikke løfte opgaven alene. Sundheds- og uddannelsesområdet er også vigtigere aktører i arbejdet med seksuelle overgreb, dels i form af konkrete tiltag på egne områder, og dels fordi der er mange snitflader mellem de tre områder, der er vigtige at have fokus på. Dette fordrer et tæt samarbejde mellem de tre instanser samt en tydelig rolle- og ansvarsfordeling i udviklingen og implementeringen af indsatser. Strategien er funderet på et stærkt tværfagligt samarbejde mellem forskellige fagområder for at sikre en mere helhedsorienteret indsats med større vidensdeling mellem relevante aktører og mere kvalificerede tilbud til de berørte borgere.

Der er tilkoblet en bred sammensat følgegruppe til strategien med repræsentanter fra socialområdet, sundhed, uddannelse, de fem kommuner, Politiet, Kriminalforsorgen, kredsretten, justitsområdet, MIO og Center For National Vejledning, som er med til at udvikle, kvalificere og implementere strategiens indsatser i praksis. Kommunerne har endvidere et særligt ansvar i forhold til at styrke de tværfaglige samarbejdsudvalg lokalt i arbejdet med sager om seksuelle overgreb, hvor den lokale forankring er utrolig vigtig.

Justitsområdet har et særligt ansvar i forhold til at bane vejen for indsatser indenfor justitsområdet, hvor involvering samt stillings- og ansvarstagen fra Kriminalforsorgen, Politiet, kredsretten og de danske myndigheder er altafgørende. For at sikre en bred implementering af strategien og opnåelse af strategiens mål er en fælles tilgang til arbejdet mod seksuelle overgreb en forudsætning, og det er afgørende, at justitsområdet – herunder de danske myndigheder – bakker op om arbejdet og tilskynder et øget samarbejde på tværs af fagområder og sektorer. Opnåelse af strategiens mål kræver bl.a., at de danske myndigheder påtager sig det fulde ansvar for tilvejebringelse af behandlingstilbud til dømte seksualforbrydere af samme kvalitet som danske behandlingstilbud til målgruppen. Da justitsområdet ikke er hjemtaget, tager strategiens indsatser afsæt i arbejdet med denne målgruppe i lokalsamfundet efter endt afsoning. Det er således meget vigtigt, at der udarbejdes klare rammer for overdragelsen af ansvar mellem de forskellige instanser.

Seksuelle overgreb udgør et samfundsproblem og nødvendiggør et tæt samarbejde mellem mange forskellige aktører både i forhold til forebyggelse, behandling og opfølgning. En fælles indsats er altafgørende for opnåelse af målet om nedbringelse af antallet af overgreb. Problemets omfang gør imidlertid, at det tager tid at nå målet. Det er et langt, sejt træk, som kræver vedvarende opmærksomhed og handling over tid.

HVAD VED VI OM OVERGREB I GR

Omfanget af seksuelle overgreb er stort i landet. Forskellige undersøgelser peger på, at over en tredjedel af den grønlandske befolkning har været udsat for seksuelle overgreb.

Det varierer, hvordan omfanget af overgreb bliver opgjort, men resultaterne er enslydende. Undersøgelsen "Det svære ungdomsliv" peger på, at 32% af piger og 9,4% af drenge har været udsat for et seksuelt overgreb fra en jævnaldrende og/eller en voksen, mens undersøgelsen "Unge i Grønland – med fokus på seksualitet og seksuelle overgreb" angiver, at 33% af kvinder og 33% af mænd ikke havde noget ønske om, at der skulle ske noget seksuelt første gang, de var seksuelt sammen med en anden.

Befolkningsundersøgelserne peger imidlertid på væsentlige forskelle i forekomsten af seksuelle overgreb mellem forskellige fødselsår-gange. For personer født mellem 1975-1989 viser resultater fra befolkningsundersøgelserne en forekomst af seksuelle overgreb på omkring 40%, mens antallet af seksuelle overgreb falder til ca. 20% for personer født i 1990'erne. Der er således en indikation på, at antallet af seksuelle overgreb er faldende

med de nye generationer, og resultaterne understreger vigtigheden af at måle på fald i antallet af seksuelle overgreb for hver årgang, når indsatserne i strategien skal evalueres.

Foruden indikationerne fra forskelligartede undersøgelser i befolkningen, så vidner det høje antal af sædelighedsforbrydelser også om et meget stort omfang af seksuelle overgreb. Sammenlignet med Danmark er anmeldeshyppigheden af seksualforbrydelser 10 gange højere i Grønland, hvor der i 2015 blev registreret 50 anmeldelser pr. 10.000 indbyggere mod 5 anmeldelser pr. 10.000 indbyggere i Danmark. Samtidig er der mange seksuelle overgreb, der aldrig anmeldes til politiet. Det vil sige, at der er et stort mørketal, som er vigtigt at have øje for. Det er kun i ca. en tredjedel af tilfældene, at et seksuelt overgreb anmeldes til politiet, og ca. halvdelen af disse anmeldelser ender med en domafsigelse.

I langt de fleste tilfælde kender offeret sin krænker, der ofte er et familiemedlem eller en del af lokalsamfundet. Den personlige relation til krænkeren vanskeliggør en anmeldelse af overgrebet, som i mange tilfælde hemmeligholdes.

SEKSUELLE ØNLAND?

DEFINITION AF SEKSUELLE OVERGREB

Seksuelle overgreb er handlinger af både fysisk og ikke-fysisk karakter, som barnet eller den unge ikke kan forstå eller misforstår, og som barnet ikke udviklingsmæssigt er parat til at give samtykke til. Ved seksuelle overgreb udnyttes barnets tillid af den person, der begår overgrebet, og barnets integritet krænkes. Seksuelle overgreb er et udtryk for krænkerens behov og på krænkerens betingelser. Med andre ord er seksuelle overgreb enhver handling eller aktivitet af seksuel art, der overskrider offerets grænser.

Den seksuelle handling kan f.eks. komme til udtryk via blufærdighedskrænkelser, beføling, fuldbyrdet samleje eller anden kønslig omgang. De fleste seksuelle overgreb bliver begået af voksne mod børn, men undersøgelser fra udlandet viser, at ca. en tredjedel af overgreb mod børn og unge bliver begået af andre børn og unge. I disse tilfælde er handlingerne ikke strafbare, men de kan stadig få alvorlige konsekvenser for både offer og krænker. Derfor er seksuelle overgreb begået af børn og unge mod andre børn og unge også et særligt fokusområde for strategien. Der findes ikke tal på, hvor omfangsrigt problemet er i Grønland, men de mange henvendelser og sager om børn og unge, der krænker andre børn og unge, vidner om, at problemet også her er stort.

SEKSUELLE OVERGREB ER IKKE ET ISOLERET PROBLEM

Der kan være mange forskellige årsager til, at mennesker begår seksuelle overgreb mod andre, og det er vigtigt at være opmærksom på, at seksuelle overgreb ikke er et isoleret problem. Seksuelle overgreb hænger tæt sammen med andre former for omsorgssvigt og mistrivsel. Der er bl.a. en tydelig sammenhæng mellem:

- Seksuelle overgreb og alkohol- eller stofmisbrug i barndomshjemmet.
- Seksuelle overgreb og tidligt og stort forbrug af alkohol.
- Seksuelle overgreb og aborter/tidlige fødsler.
- Seksuelle overgreb og selvmord/selvmodsforsøg.
- Seksuelle overgreb og vold.
- Seksuelle overgreb og egne overgreb som barn.

Det er vigtigt, at seksuelle overgreb ikke adresseres som et isoleret problem, men derimod tænkes ind i en større social og samfundsmæssigt kontekst, som kræver handling på forskellige niveauer af forskellige aktører. Derudover er seksuelle overgreb ikke et afgrænset problemfelt på den måde, at man kan iværksætte de samme indsatser i alle lokalsamfund i Grønland. Der er store sociale, kulturelle, logistiske og socio-økonomiske for-

skelle på tværs af landet, der skal tages højde for og indtænkes i de indsatser, der sættes i gang. Undersøgelser viser f.eks., at forekomsten af seksuelle overgreb er større i bygderne end i byerne og større i Østgrønland end i Vestgrønland. Strategiens indsatser skal derfor tilpasses forholdene, mulighederne og behovene i det enkelte lokalsamfund for at opnå de bedst mulige resultater.

STRATEGIENS HOVEDTEMAER – FRA VIDEN TIL HANDLING

Der er som sagt en række undersøgelser, der peger på et stort omfang af seksuelle overgreb. På trods af en stor vilje blandt både fagpersoner og befolkningen til at gøre en forskel på området er der imidlertid mange udfordringer, der står i vejen for handling. I den efterfølgende gennemgang af strategiens hovedemner adresseres nogle af de væsentligste udfordringer for handling på området efterfulgt af forslag til, hvordan disse udfordringer løses via konkrete indsatser. Denne strategi mod seksuelle overgreb er en udbygning af og videreførelse af gode og lovende initiativer på området, og disse vil sammen med nye initiativer indgå i strategien. På det lovgivningsmæssige plan understøtter den nye Inatsisartutlov nr. 20 af 26. juni 2017 om støtte til børn også strategien. Loven skal sikre, at børns rettigheder efterleves, og at der f.eks. handles hurtigere i sager om seksuelle overgreb. Der er således allerede anlagt et vigtigt fundament, som strategien bygger videre på. Ved en helhedsorienteret tilgang og et øget samarbejde på tværs kan der gøres en forskel i langt større skala end nu og sikres en langsigtet indsats. Ligesom den nye børnelov på socialområdet understøtter strategiens arbejde mod seksu-

elle overgreb, er der også vigtige initiativer i gang på andre fagområder, som er med til at styrke indsatsen. Her kan bl.a. nævnes det store arbejde på sundhedsområdet med forebyggelse af alkohol og andre former for misbrug, hvor der netop er en tæt sammenhæng med seksuelle overgreb.

De seks hovedtemaer i strategien vil i det følgende blive gennemgået enkeltvis med fokus på målsætninger, udfordringer, eksisterende initiativer og forslag til fremtidige indsatser. Da justitsområdet er et dansk ansvarsområde og dermed en anden myndighed, vil der være separate forslag til indsatser på justitsområdet indenfor de fleste hovedemner. Disse forslag udspringer af Naalakkersuisuts strategi og indsatsplan på justitsområdet fra oktober 2017 med ønsker til forbedringer på området. Forslag til indsatser på justitsområdet medtages i denne strategi, da der er en tæt sammenhæng mellem justitsområdet og det sociale område, ligesom der også er en række snitflader fra justitsområdet til sundheds- og uddannelsesområdet.

”

Man kan altid vende
en trist barndom til noget positivt.

Arnanguaq, udsat for seksuelle overgreb

”

Det er som om, jeg har fundet lykken igen, efter jeg har været i behandling. Jeg kender mig selv igen. Jeg har stadig meget at arbejde med, men det er som om, jeg har nået den største opgave. Jeg har mere energi og kan se lyset i mit liv.

kvinde udsat for seksuelle overgreb i barndommen

INFORMATION/ VIDENSDELING

MÅL:

**INFORMATIONSSINDSATSEN
OM SEKSUELLE OVERGREB
OVERFOR BEFOLKNINGEN SKAL UDVIDES,
MÅLRETTES OG STYRKES.**

HVILKE UDFORDRINGER ER DER?

BEHOV FOR MERE VIDEN OM SEKSUELLE OVERGREB

Selvom seksuelle overgreb er et emne, der er blevet italesat mere og mere igennem de seneste år, så er der stadig et stort behov for mere viden på området. Som nævnt er der mange, der ikke ved, hvordan man underretter, eller hvordan man får hjælp i forbindelse med seksuelle overgreb. Samtidig efterspørger professionelle på tværs af fagområder mere viden og bedre værktøjer i forhold til opsporing og håndtering af seksuelle overgreb. Det er ikke nok med en kortsigtet tilgang for informationsindsatser ang. seksuelle overgreb, for så vil effektiviteten være begrænset. I en undersøgelse om seksuelle overgreb i befolkningen kunne 65% ikke komme i tanke om en kampagne eller anden information om seksuelle overgreb, der havde gjort særligt indtryk på dem. Dette vidner om et stort behov for en langsigtet og fortløbende informationsindsats og mere vidensdeling om emnet.

ET TABUBELAGT EMNE

Seksuelle overgreb er stadig et tabubelagt emne, som er svært at snakke om. Flere og flere stiller sig modigt frem og fortæller om

deres oplevelser, og disse rollemodeller er med til at nedbryde grænser og bane vejen for en mere fri dialog om emnet. Informationsindsatsen overfor befolkningen bør derfor også have et vedvarende fokus på dialog og aftabuisering af emnet. Det er nødvendigt at bevæge os væk fra den skyld og skam, der ofte er omdrejningspunktet, og i stedet tage fat på det mod og de ressourcer, der også er til stede. Strategien ønsker at inddrage rollemodeller aktivt i arbejdet mod seksuelle overgreb for at sikre en fortsat nedbrydning af tabuer om emnet og vise befolkningen, at man godt kan komme videre efter seksuelle overgreb. Mange informationskampagner om seksuelle overgreb portrætterer personen, der begår overgrebet, som den store stygge ulv, der overfalder sit offer. På den måde sker der en meget tydelig positionering af ofre og krænker i retorikken om seksuelle overgreb. Virkeligheden er dog meget mere kompleks, og det er ikke til gavn for nogle af parterne at blive sat i hverken en offerrolle eller krænkerrolle. Fagpersoner efterspørger et fokus på det gode liv som en del af informationsindsatsen i forhold til seksuelle overgreb, så alle parter hjælpes bedst muligt til at få et godt liv efter oplevelser med seksuelle overgreb.

”

Efterhånden som jeg blev ældre og stærkere psykisk, så gik det mere og mere op for mig, at jeg slet ingen skam burde føle, og at jeg ikke havde noget at være flov over. Det var jo ikke noget, jeg valgte.

Henrik, udsat for seksuelle overgreb

”

Jeg har aldrig kunne fortælle om det,
for jeg har altid troet, at ingen i verden har
oplevet det, jeg har oplevet

kvinde udsat for seksuelle overgreb i barndommen

HVILKE INITIATIVER ER DER ALLEREDE PÅ OMRÅDET?

Der er allerede erfaringer med udvikling af informationskampagner om seksuelle overgreb og udarbejdelse af oplysnings- og vejledningsmateriale om emnet både indenfor social-, sundheds- og uddannelsesområdet. Erfaringerne fra tidligere kampagner og materiale er vigtige at inddrage i arbejdet med nye informationsindsatser på området. Her vil det bl.a. være relevant at undersøge, hvordan emnet tidligere er italesat af forskellige instanser, og hvilken tilgang aktiviteterne har haft, for på den måde at kunne bygge videre på positive erfaringer

og få blik for mangler på området. NAKUUSAs kampagne mod seksuelle overgreb – Ullut Tamaassa – som blev lanceret i februar 2018, er særlig interessant i forhold til strategiens kommende informationsindsatser. NAKUUSA ønsker med kampagnen at inddrage hele befolkningen i kampen mod seksuelle overgreb, og de vil vise, at ingen borgere skal være i tvivl om, at de kan gøre en forskel. Ullut Tamaasa kan således være med til at åbne op for en friere dialog om seksuelle overgreb i befolkningen, og det bliver relevant at undersøge, hvilken modtagelse og hvilke konsekvenser kampagnen får, som indsatserne i strategien kan lære af.

FORSLAG TIL FREMTIDIGE INDSATSER

■ Målrettet informationsindsats – både elektronisk og på andre platforme

For at sikre lettere tilgængelighed til viden om seksuelle overgreb og indsatser på området skal der iværksættes målrettede informationsindsatser på forskellige niveauer og platforme. F.eks. skal der udarbejdes en hjemmeside for alle borgere om seksuelle overgreb. Hjemmesiden skal samle alle tilbud og indsatser om seksuelle overgreb på tværs af fagområder og landsdele og tilvejebringe relevant viden om emnet rettet mod forskellige målgrupper. Derudover skal der udvikles informa-

tionskampagner med et langsigtet fokus rettet mod de forskellige målgruppers behov med mulighed for lokal tilpasning. F.eks. informationskampagner om seksuelle overgreb målrettet fagpersoner med fokus på forebyggelse, opsporing og håndtering af seksuelle overgreb eller informationskampagner målrettet personer med seksuel krænkende adfærd. Det anbefales, at inddragelse af rollemodeller indtænkes som en vigtig del af informationsindsatsen.

■ Oplysnings- og vejledningsmateriale

Der skal udvikles oplysnings- og vejledningsmateriale til forskellige målgrupper og instanser i et tæt samarbejde mellem social-, sundheds- og uddannelsesområdet for at opnå den bedste effekt. Form og indhold vil variere alt efter målgruppen for materialet, og der vil således være tale om meget forskelligartet materiale – f.eks. materiale til myndighedsbrug og til statistisk brug.

”

En af følgerne ved seksuelt misbrug er, at evnen til at sætte grænser ofte bliver mindre. Din krop kan mærke dine grænser, og din krop vil altid gerne beskytte dig. Lær at lytte til din krop og din indre styrke: din "indre isbjørn".

Naja, psykolog der arbejder med personer udsat for seksuelle overgreb

FOREBYGGELSE

MÅL:

**FOREBYGGELSEN AF SEKSUELLE
OVERGREB SKAL UDVIDES OG STYRKES.**

HVILKE UDFORDRINGER ER DER?

MANGLENDE FOKUS PÅ FOREBYGGELSE PÅ FORSKELLIGE NIVEAUER

Sager om seksuelle overgreb kan være meget krævende og komplicerede at arbejde med, og med det store omfang af disse sager rundt om i landet bliver fokus ofte på at hjælpe ofrene for overgreb, mens forebyggelse af seksuelle overgreb kommer i anden række. Det er imidlertid enormt vigtigt, at der også er et vedvarende fokus på forebyggelse sideløbende med støtte og behandling for at forhindre yderligere overgreb i fremtiden. Der skelnes ofte mellem tre forskellige former for forebyggelse – primær, sekundær og tertiær forebyggelse. Primær forebyggelse handler om at foregribe problemet, inden det opstår, og her er der ofte tale om langsigtede indsatser med fokus på ændring af normer og udvikling af lokalsamfund. Sekundær forebyggelse finder sted, når problemet er opstået og inkluderer ofte informations- og uddannelsesaktiviteter såsom rygestop-kurser. Tertiær forebyggelse er et udtryk for brandslukning og akutte interventioner for at imødekomme problemerne her og nu. Meget forebyggelse i forhold til seksuelle overgreb ligger på det tertiære niveau, hvor der f.eks. ydes terapi til ofre for overgreb. Sekundær forebyggelse finder også sted – f.eks. via undervisning af fagpersoner og i skolerne – men der er behov for flere indsatser på dette niveau for at intensivere effekten. Endelig er der meget få indsatser på det primære

forebyggelsesniveau målrettet seksuelle overgreb. Et øget fokus på forebyggelse på alle tre planer samtidig vil kunne forhindre fremtidige overgreb i langt større grad end hidtil, og hvis der samtidig målrettes forebyggelsesindsatser til forskellige målgrupper på samfunds niveau, lokalt niveau og individniveau, så er det muligt at ændre væsentligt på situationen for kommende generationer af børn og unge. Det er nødvendigt at tage hånd om problemet fra starten af og ikke blot komme plaster på såret efterfølgende.

GRÆNSELØSHED OG MANGLENDE KENDSKAB TIL NORMAL SEKSUALITET

Mange fagpersoner oplever grænseløshed både blandt voksne og blandt børn og unge i forhold til seksualitet i lokalsamfundene, hvilket er årsag til stor frustration. De efterspørger mere viden og flere værktøjer til at handle på denne frustration, så det bliver tydeligt i lokalsamfundet, hvad normal seksualitet er. Med andre ord efterlyses der forebyggelsesindsatser, der går ind og arbejder med normerne omkring seksualitet i de enkelte lokalsamfund. Som det er beskrevet tidligere, er seksuelle overgreb nærmest blevet en normalitet i nogle lokalsamfund, og hvis dette billede skal ændres, er det nødvendigt at træde et skridt tilbage og arbejde direkte med normerne for normal seksualitet, f.eks. via fokus på børn og unges kropslighed og grænsesætning.

RISIKOFAKTORER I HVERDAGEN SPÆNDER BEN FOR BØRNEENS TRYGHED

Forebyggelse handler også om at se på, hvilke risikofaktorer der eksisterer i børns hverdag, som gør dem ekstra sårbare i forhold til seksuelle overgreb. Man skal huske at kigge på børns hverdag som en helhed, hvor der både er beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer til stede alt efter, hvor de er, og hvem de er sammen med. I fritiden efter skole er mange børn f.eks. alene og ubeskyttede, og her kan der også ske krænkelse mod dem. Erfaringer fra udlandet viser, at sikre og trygge fritidsaktiviteter har

en meget effektiv forebyggende effekt i forhold til overgreb og andre former for omsorgssvigt. Derfor er sikre fritidsaktiviteter med kvalificerede tilbud til børn og unge også en vigtig del af den nye strategi.

INGEN BEHANDLING TIL PERSONER MED SEKSUEL KRÆNKENDE ADFÆRD

Endelig er de manglende indsatser til personer med seksuel krænkende adfærd en stor forhindring for effektiv forebyggelse af seksuelle overgreb. Den nye strategi vil sætte hårdt ind på at ændre dette.

HVILKE INITIATIVER ER DER ALLEREDE PÅ OMRÅDET?

Der er som sagt en del indsatser, der kan karakteriseres som tertiære forebyggelsesindsatser såsom terapeutisk behandling til ofre for overgreb i f.eks. familiecentre, i studenterrådgivningen og i rejseholdsregi. Af eksisterende tilbud på det sekundære forebyggelsesniveau kan nævnes forebyggelse i enkelte skoler via skolefe-ordningen/skole-socialrådgiver-ordningen og MIO's undervisningsmateriale "Det er min krop!" til mellemtrinnet om krop og grænsesætning. I forhold til den pri-

mære forebyggelse før problemets opståen er der ingen landsdækkende tiltag med direkte fokus på seksuelle overgreb. I sundhedsregi er projektet MANU, som tilbyder forældreforberedende kurser til vordende forældre, et eksempel på en primær forebyggelsesindsats, der skal forebygge omsorgssvigt på sigt. MANU er således også medvirkende til forebyggelse af seksuelle overgreb, men det er ikke målrettet seksuelle overgreb.

FORSLAG TIL FREMTIDIGE INDSATSER

■ Forebyggende indsatser om normal seksualitet

Implementering af primære, langsigtede forebyggelsesindsatser i alle lokalsamfund med fokus på normal seksualitet. Indsatserne skal implementeres over tid og tilpasses lokale forhold for at sikre forankring på sigt. Tilgange til arbejdet med udbredelse af viden om normal seksualitet og udviklingen af konkrete indsatser skal ske et i tæt samarbejde mellem social-, sundheds- og uddannelsesområdet, da der er mange snitflader mellem disse instanser.

■ Landsdækkende informations- og uddannelsesaktiviteter

Der skal udvikles landsdækkende informations- og uddannelsesaktiviteter på samfundsniveau, lokalniveau og individniveau med klare mål og retningslinjer til forskellige målgrupper. Aktiviteterne skal være helhedsorienterede og udvikles i et tæt tværfagligt samarbejde mellem forskellige instanser.

- **Etablering af flere kvalificerede fritidsaktiviteter til børn og unge**
For at sikre trygge miljøer for børn og unge i fritiden skal der etableres flere kvalificerede og meningsfulde fritidsaktiviteter over hele landet. Disse aktiviteter skal være let tilgængelige og udvikles med henblik på lokale muligheder og behov. Det anbefales, at der i den forbindelse identificeres lokale muligheder for relevante fritidsaktiviteter.
- **Behandlingstilbud til personer med seksuel krænkende adfærd**
Som nævnt er det en meget vigtig forebyggende indsats at sikre støtte og behandling til personer med seksuel krænkende adfærd og potentielle krænkere,

og derfor vil der blive iværksat skræddersyede tilbud til målgruppen (jf. afsnittet om personer med seksuel krænkende adfærd).

- **Fortsat udvikling af socialfaglige initiativer med fokus på tidlig indsats (i forhold til hændelse)**
Styrkelse af indsatser på tidlig indsatsområdet, der kan være med til at forebygge seksuelle overgreb. Der er f.eks. allerede et samarbejde i gang mellem social-, sundheds- og uddannelsesområdet om udvidelse af tidlig indsats projektet MANU, hvor målgruppen udvides til at omfatte børn og unge op til 18 år frem for børn i aldersgruppen 0-2 år.

FORSLAG TIL FREMTIDIGE INDSATSER PÅ JUSTITSOMRÅDET

- **Det Grønlandske Kriminalpræventive Råd styrkes**
Det foreslås, at de Kriminalpræventive Råd styrkes med et selvstændigt og uafhængigt sekretariat, der kan udarbejde selvstændige undersøgelser om kriminalitetsudviklingen i Grønland. Rådet vil på den måde kunne yde uafhængig rådgiv-

ning til Naalakkersuisut, Inatsisartut, de grønlandske kommuner, den danske regering og andre relevante myndigheder. Det Grønlandske Kriminalpræventive Råd bør særskilt tage stilling til, hvordan rådet kan understøtte kommunerne i deres kriminalpræventive indsats.

” Følgerne af det, jeg har oplevet, har været en stor hemmelighed i mange år. Pludselig kunne jeg sætte ord på det, og der var en, der lyttede, en der så mig. Hvis jeg ikke havde fået hjælp, er jeg sikker på, at jeg ville være havnet i rendestenen et sted.

kvinde udsat for seksuelle overgreb i barndommen

TVÆRFAGLIGT SAMARBEJDE

MÅL:

DET TVÆRFAGLIGE SAMARBEJDE
OMKRING FOREBYGGELSE OG BEHANDLING AF
SEKSUELLE OVERGREB SKAL STYRKES.

HVILKE UDFORDRINGER ER DER?

MANGEL PÅ KLARE PROCEDURER OG SAMARBEJDSAFTALER

I arbejdet med seksuelle overgreb inddrages mange forskellige fagpersoner og sektorer. De sociale myndigheder tager sig f.eks. af underretning og sagsbehandling, sundhedspersonale undersøger ofre for overgreb, Politiet efterforsker anmeldte sager, personale i skoler, dagsinstitutioner mv. handler på mistanke om overgreb, Kriminalforsorgen tager hånd om de dømte krænker osv. Viljen til at gøre en forskel i arbejdet mod seksuelle overgreb er stor blandt de forskellige fagpersoner og sektorer, men samarbejdet på tværs udfordres ofte af logistiske, organisatoriske og kommunikationsmæssige udfordringer. Mange fagpersoner påpeger udfordringer med uklare ansvars- og rollefordelinger mellem forskellige instanser og efterspørger faste procedurer og samarbejdsaftaler på tværs, så det er helt tydeligt, hvem der gør hvad hvornår, hvorfor og hvordan. Helt konkret efterspørger der forpligten-

de samarbejdsaftaler med faste mødetidspunkter for sparring og vidensdeling, faste tidsrammer for handling, tydelig rollefordeling og systematisk opfølgning. Der er med andre ord behov for at nedbryde grænser i forhold til det tværfaglige samarbejde omkring seksuelle overgreb, så alle er bevidste om deres roller og finder styrke frem for svagheder i arbejdet på tværs. Der efterspørger mere kommunikation, løbende opfølgning, forandringsparathed, handlingsparathed og øget fokus på forankring af indsatserne lokalt. Et utilstrækkeligt tværfagligt samarbejde kan medføre alvorlige konsekvenser for de mennesker, der er omdrejningspunktet for indsatserne. Eksempler herpå er for lang ventetid i forhold til afhøring af børn udsat for overgreb og manglende handling i sager med mistanke om overgreb.

”

At passe på sig selv er at elske sig selv.
Tænk på dig selv frem for alle andre og sæt grænser
både fysisk og psykisk.

Arnajaraq, udsat for seksuelle overgreb

IKKE TILSTRÆKKELIGT FOKUS PÅ MEDARBEJDERNES FAGLIGHED OG PSYKISKE TRIVSEL

Det er krævende at arbejde med seksuelle overgreb både på det faglige og psykiske plan. Mange fagpersoner føler sig ikke godt nok klædt på til at arbejde med området og efterspørger mere viden, kvalificerede supervisionsmuligheder og justering af deres øvrige opgavemængde, så de har den nødvendige tid til arbejdet med seksuelle overgreb. De efterspørger bl.a. træning i at afholde samtaler med børn om svære emner samt mere viden og information om procedurer og krav i forbindelse med underretninger. Der er stor forskel på, hvor godt fagfolk lokalt er klædt på til at arbejde med seksuelle overgreb, og det er derfor meget personafhængigt, om der kan tilbydes et kvalificeret arbejde med forebyggelse og behandling. Fagpersoner på tværs af fagområder og sektorer efterspørger en styrkelse af fagligheden lokalt og opfordrer til at ind-

drage lokale ressourcepersoner i arbejdet med seksuelle overgreb. I de mindre samfund kan det være svært at finde fagpersoner, der kan tage opgaven på sig, men der kan engagerede ressourcepersoner sagtens være med til at løfte opgaven og sikre forankring og udvikling på området. Kommunefogederne i bygderne er eksempler på lokale ressourcepersoner, der kunne opkvalificeres og inddrages mere i arbejdet med seksuelle overgreb. Endelig er det en udfordring, at en del fagpersoner, der arbejder med området, selv har været udsat for seksuelle overgreb og derfor kan have svært ved at magte opgaven og måske ligefrem selv bliver retraumatiserede af at beskæftige sig med andre menneskers overgrebshistorier. Med det høje antal af seksuelle overgreb i Grønland er det vigtigt at have fokus på denne problematik og iværksætte tiltag, der ikke kun koncentrerer sig om medarbejdernes faglighed, men også tager højde for deres psykiske trivsel.

HVILKE INITIATIVER ER DER ALLEREDE PÅ OMRÅDET?

Nogle kommuner arbejder allerede meget målrettet med klare procedurer og samarbejdsaftaler i sager om seksuelle overgreb mod børn. Et eksempel på et lokalt kriseberejdskab med faste procedurer og en tydelig rollefordeling er Qammaavik-modellen fra familiecenteret i Aasiaat. Qammaavik-modellen har faste og klare procedurer for, hvordan det tværfaglige samarbejde omkring et barn udsat for seksu-

elle overgreb skal forløbe. Her er der lavet skriftlige aftaler mellem de forskellige instanser omkring samarbejdet for at kvalitets sikre indsatsen. Alle involverede parter ved, hvordan de forskellige fagpersoner arbejder, og det er tydeligt, hvem der har ansvar for hvad. Samarbejdsaftalen fornyes løbende, så der f. eks. ikke går viden tabt ved opsigelse og nyan sættelser.

FORSLAG TIL FREMTIDIGE INDSATSER

- **Landsdækkende procedure for tværfagligt samarbejde i sager om seksuelle overgreb**
Implementering af en landsdækkende procedure med lokale tilpasningsmuligheder for det tværfaglige samarbejde i sager om seksuelle overgreb inspireret af Qaammaavik-modellen. Proceduren skal tilvejebringe klare retningslinjer for rolle- og ansvarsfordeling mellem de forskellige fagområder samt tydelige krav til tidsrammer, mødestrukturer, opfølgning og forankring af samarbejdet lokalt. Med andre ord skal der udarbejdes strukturerede, ensartede procedurer på lokalplan om den tværfaglige håndtering af sager om seksuelle overgreb, som skal være lovfæstede i de lokale samarbejdsrelationer såsom de tværfaglige samarbejdsudvalg.
- **Forpligtende samarbejdsaftaler**
Udarbejdelse af forpligtende samarbejdsaftaler, der skal underskrives på det politiske såvel som på det lokale plan med udgangspunkt i lovbestemmelserne for at sikre kvaliteten af det fortløbende tværfaglige samarbejde omkring seksuelle overgreb og forankring af indsatsen på sigt.
- **Styrket samarbejde mellem sundhedsområdet og politiet om personundersøgelser i forbindelse med seksuelle overgreb**
Personer udsat for seksuelle overgreb skal opleve, at de bliver behandlet professionelt og skånsomt, når de får foretaget personundersøgelser af sundhedspersonale efter et overgreb. Det er derfor vigtigt, at der er en klar rolle- og ansvarsfordeling mellem sundhedspersonale og politiet omkring undersøgelserne. I den forbindelse skal det sikres, at det sundhedspersonale, der foretager personundersøgelserne, er blevet introduceret grundigt til arbejdet.
- **Øget handling ved seksuelt overførte sygdomme og aborter for unge under 15 år**
Det skal sikres, at det lokale sundhedspersonale har kendskab til og anvender de tilgængelige retningslinjer og procedurer, der skal garantere underretning til de sociale myndigheder og andre relevante myndigheder, når de får kendskab til, at en ung under 15 år har en seksuelt overført sygdom eller skal have foretaget en abort.
- **Klare procedurer for underretninger for alle fagpersoner**
Der skal udarbejdes informationsmateriale og klare procedurer for underretninger for alle fagpersoner indenfor forskellige sektorer for at sikre, at alle fagpersoner ved præcist, hvornår og hvordan de foretager en underretning.

FORSLAG TIL FREMTIDIGE INDSATSER PÅ JUSTITSOMRÅDET

- **Afdækning af det tværfaglige og kriminalpræventive samarbejde**
Det tværfaglige og kriminalpræventive samarbejde bør afdækkes både på det generelle og konkrete niveau. Organiseringen af det forebyggende arbejde generelt bør afdækkes for at få indblik i, om arbejdet kan organiseres bedre og smartere. Derudover kan det være relevant at undersøge, hvordan det forebyggende, tværfaglige samarbejde virker i praksis. Afdækningen bør på den baggrund komme med anbefalinger til, hvordan det forebyggende, tværfaglige samarbejde mellem politi, kriminalforsorg, sundhedsvæsen, socialvæsen mv. kan styrkes.

A large, stylized red quotation mark is positioned at the top left of the page, opening a quote.

Efter behandling har de pludselig en anden styrke som person og kompetencer og evner og alt muligt. Vi prøver at hjælpe dem væk fra overgrebet – f.eks. prøver vi at vise dem følelsen af det at være mor, at være kone osv. Vi giver dem et andet perspektiv, når overgrebet fylder for meget.

psykolog der arbejder med mennesker udsat for seksuelle overgreb

”

Dialog løser en masse knuder i sindet,
og pludselig kan man igen se, at livet er smukt,
trygt og et godt sted at være.
Det er min motivation til at kæmpe for mine kære.
Deres kamp er min kamp.

Heidi, pårørende til personer udsat for seksuelle overgreb

OFRE OG PÅRØRENDE

OFRE OG PÅRØRENDE, DER HAR BEHOV FOR HJÆLP I FORBINDELSE MED SEKSUELLE OVERGREB, SKAL TILBYDES BEDRE STØTTE, RÅDGIVNING OG BEHANDLING

MÅL:

HVILKE UDFORDRINGER ER DER?

OPSPORING ER UDFORDRENDE

For at kunne hjælpe ofre for seksuelle overgreb og deres pårørende er det nødvendigt at vide, hvem de er. Opsporing af personer udsat for seksuelle overgreb kan imidlertid være meget svært. Pga. tabu, skam, skyldfølelse osv. står mange ikke frem af sig selv og fortæller om det, de er eller har været udsat for. Det er sjældent, at børn udsat for overgreb selv søger hjælp. Ofte kommer det først frem mange år senere, hvad de har været udsat for. Nogle ofre bliver truet til ikke at sige noget, nogle tier stille for at beskytte deres krænker, og nogle har ingen at betro sig til, som kan hjælpe dem. Der er mange forskellige årsager og omstændigheder, der gør, at seksuelle overgreb hemmeligholdes og bortforklares. Derfor er det nødvendigt at sætte mere fokus på opsporing af seksuelle overgreb, så det bliver lettere at få øje på signaler på overgreb og turde handle på dem.

MANGLENDE KENDESKAB TIL PROCEDURER OG HENVENDELSESSTEDER

For at kunne handle på signaler på seksuelle overgreb er det altafgørende at vide, hvad man skal gøre, hvor man kan henvende sig, og hvad man er forpligtet til i forhold til lovgivningen. Der er dog meget tvivl om, hvad man skal gøre ved mistanke om og kendskab til overgreb – både blandt fagpersoner og private borgere. Nogle af de spørgsmål, der ofte dukker op, handler om, hvem der har ansvar for at lave en underretning, hvem man retter den mod, og om det er muligt at lave en anonym underretning. Det tyder på, at der mangler viden om procedurer og henvendelsessteder i sager om seksuelle overgreb, hvilket MIO's erfaringer fra den gamle Qaasuitsup Kommunia vidner om. Her oplevede MIO, at antallet af underretninger steg med 50% ved, at de lavede skilte med informationer om, hvor borgerne kunne underrette.

INGEN LANDSDÆKKENDE BEHANDLING

Endelig er det en udfordring at sikre behandling til alle personer udsat for seksuelle overgreb i landet. Nogle steder tilbydes kvalificerede og længerevarende terapiforløb – f.eks. i familiecenterregi eller via midlertidige tilbud fra Rejseholdet for voksne med senfølger – men mange steder er der ikke de nødvendige

ressourcer og kompetencer til rådighed til at tilbyde denne type af behandling. Derudover efterspørges et større fokus på pårørende til personer udsat for seksuelle overgreb. De pårørende står ofte hjælpeløse på sidelinjen, og de har også brug for viden og rådgivning i forhold til at bearbejde deres pårørendes oplevelser og kunne støtte dem bedst muligt fremadrettet.

HVILKE INITIATIVER ER DER ALLEREDE PÅ OMRÅDET?

Der bliver heldigvis allerede gjort en stor indsats for at hjælpe ofre for seksuelle overgreb, og der er mange inspirerende initiativer både lokalt og nationalt, som den nye strategi kan hente inspiration fra og/eller videreudvikle. En af de større nationale indsatser er Rejseholdet for voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen, som blev etableret af Naalakkersuisut i 2013. Rejseholdets psykologer og psykoterapeuter rejser rundt i Grønland og tilbyder terapeutisk behandling til voksne med senfølger. De opholder sig i hver by eller bygd i en uge af gangen i 11 måneder, hvor de udover at tilbyde gruppeterapi og individuel terapi til voksne med senfølger også opkvalificerer lokale fagfolk i arbejdet med seksuelle overgreb, f.eks. via psykoedukation, netværksmøder, supervision og kurser. Siden etableringen af Rejseholdet i 2013 har ca. 550 personer været i behandling i 12 byer og 2

bygder. Rejseholdets indsats suppleres af den gratis telefonrådgivning 141, hvor man kan ringe for støttende samtaler, hvis man har været udsat for seksuelle overgreb som barn. I forhold til igangværende sager om seksuelle overgreb af børn tilbyder Saaffik som en del af den Centrale Rådgivningsenhed rådgivning og vejledning til alle professionelle, der arbejder med børn og unge i alderen 0-18 år, i sager om seksuelle overgreb. Herunder hjælper Saaffik kommunerne med udvikling af lokale beredskaber til håndtering af sager om seksuelle overgreb, de yder råd og vejledning i konkrete sager, og de afholder kurser i alle kommuner om børnesamtaler, bekymringsbarometeret mv. Saaffik har endvidere et Børnerejsehold, der rejser rundt i landet og tilbyder behandling til børn udsat for overgreb ved særlige behov og efter aftaler med kommunerne.

FORSLAG TIL FREMTIDIGE INDSATSER

- **Behandlingstilbud til alle ofre og pårørende** Ofre og pårørende med behov for behandling skal have mulighed for at få hjælp, uanset hvor i landet de bor. Behandlingstilbuddene kan finde sted i forskellige regi og være af forskellig karakter (individuel terapi, gruppeterapi mv.) og form (f.eks. behandling via Skype) alt afhængig af muligheder og begrænsninger lokalt. Der skal være behandlingstilbud tilgængelige for alle.
- **Udvidelse af eksisterende tilbud med positive effekter** Udvidelse og udvikling af lovende og effektive indsatser såsom børnerejseholdet under Saaffik og Rejseholdet for voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen.
- **Flere redskaber til opsporing af børn udsat for overgreb** Landsdækkende og lokale initiativer til hurtigere opsporing af børn udsat for overgreb, bl.a. via effektive videns-, informations- og dokumentationsindsatser.

Ingen tvivl om at jeg ville have fortsat med at ryge hash og drikke uden grænser til dagligt, hvis ikke jeg havde fået hjælp. Nu til dags har jeg så meget overskud, at jeg endda gerne vil påbegynde en uddannelse. Jeg har sendt min ansøgning til en skole, jeg interesserer mig for.

Det er så spændende. Dengang, jeg blev voldtaget, kom jeg jo ellers ud af skolen, fordi jeg ikke havde overskud eller energi til det.

ung udsat for overgreb

- **Særlige initiativer for pårørende**
Udvikling af særlige initiativer til støtte for pårørende med udgangspunkt i lokale behov (f.eks. via lokale støttegrupper og psykoeducation). Der skal både være tilbud til pårørende til personer udsat for overgreb og til pårørende til personer med seksuel krænkende adfærd.
- **Styrkelse af håndteringen af seksuelle overgreb på landets døgninstitutioner**
Rigtig mange børn og unge på landets døgninstitutioner har været udsat for seksuelle overgreb, hvilket fordrer et særligt fokus på området. For at styrke håndteringen af sager om seksuelle overgreb på døgninstitutionerne og minimere risikoen for yderligere overgreb skal der iværksættes konkrete indsatser på forskellige planer målrettet døgninstitutionerne. Indsatserne kan bl.a. omfatte redskaber til udredning af børn, tilgængelige behandlingstilbud samt mere viden og støtte til personalet. I den forbindelse bør der være et særligt fokus på personer med handicap på døgninstitutionerne, da disse udgør en særlig risikogruppe i forhold til seksuelle overgreb.
- **Aktiviteter målrettet børn og unge udsat for seksuelle overgreb**
Børn og unge udsat for seksuelle overgreb skal tilbydes deltagelse i sociale aktiviteter, der på forskellige måder understøtter dem både individuelt og i fællesskab i at udtrykke nogle af de følelser, der er forbundet med deres traumer. Det kan f.eks. være aktiviteter af fysisk, kreativ eller musisk karakter.
- **Styrkelse af håndteringen af seksuelle overgreb i sundhedsvæsenet**
Der skal indføres procedurer, kompetenceudvikling og uddannelse af sundhedsvæsenets personale, således at medarbejdere, der modtager personer udsat for seksuelle overgreb, er bedre klædt på til opsporing, håndtering og handling på sagen.
- **Kompetenceudvikling af personale**
Der skal integreres kompetenceudvikling i eksisterende uddannelser samt via kurser for fagpersonale på alle områder, som sikrer øget viden om seksuelle overgreb og viden om underretningspligt mv. på området. Det er vigtigt, at der i den forbindelse tilbydes kompetenceudvikling til alt personale, der er i berøring med sager om seksuelle overgreb – både faglærte og ufaglærte – såsom lokale socialarbejdere, kommunefogeder, sundhedsarbejdere og lærere.
- **Forslag til Lov om ændring af kriminallov for Grønland og retsplejelov for Grønland (seksualforbrydelser mv.)**
Inatsisartut skal behandle et forslag til ændring af kriminalloven, som indebærer, at kriminaliseringen af seksuelle forhold til biologiske slægtninge i kriminallovens § 74 udvides til også at omfatte adopterede slægtninge i nedstigende linje. Derudover udvides voldtægtsbestemmelsen i kriminallovens § 77 til at omfatte udnyttelse af forurettedes hjælpeløse tilstand eller situation til at skaffe sig seksuelt forhold, og seksuelt forhold til børn under 12 år. Det foreslås endvidere at udvide de gældende forbud mod udnyttelse af blandt andet forurettedes hjælpeløse tilstand i kriminallovens §§ 77, 78 til også at gælde inden for ægteskab. Endelig foreslås en række ændringer, der udvider lovens kriminaliserede område vedrørende pornografisk optræden og besiddelse af børnepornografisk materiale samt handel med sex.

FORSLAG TIL FREMTIDIGE INDSATSER PÅ JUSTITSOMRÅDET

- **Etablering af en offerrådgivning**
Naalakkersuisut forbereder i øjeblikket etableringen af en voldsofferrådgivning i form af en telefonlinje. Hensigten er, at ofre kan henvende sig til rådgivningen for at få støttende psykologsamtaler og vejledning om erstatning, juridisk bistand, skadesanmeldelser ved forsikringsselskaber mv.
- **Etablering af offervagter**
Personer, der udsættes for personfarlige forbrydelser, skal kunne få akutte, støttende samtaler med en psykolog umiddelbart efter hændelsen, hvis de ønsker det. Det er essentielt, at ofre kan få kontakt til offervagten på alle tider af døgnet. Offervagten kan med fordel placeres i offerrådgivningen.
- **Øget information til ofre**
For de fleste mennesker er politiets og domstolenes konkrete behandling af sager om personfarlig kriminalitet ukendt. Det er derfor vigtigt, at ofret bliver orienteret om det kommende forløb. Det bør sikres, at personalet ved politiet og domstolene er klædt på til at tale med ofre på en god måde. Selvom sager om vold, voldtægt og seksuelle overgreb mod børn for myndighederne kan være en rutinesag, vil sagen for ofret være unik og bør behandles som sådan af myndighederne.

”

Jeg kom videre, fordi jeg
begyndte at tale åbent om det,
der var sket med mig.

Gukki Nuka, udsat for seksuelle overgreb

LOKALSAMFUNDET

INDSATSERNE I STRATEGIEN SKAL MÅLRETTEDES
DET ENKELTE LOKALSAMFUND OG TAGE HØJDE
FOR SOCIALE OG KULTURELLE FORSKELLIGHEDER
FOR AT SIKRE EN BEDRE EFFEKT OG STØRRE
EJERSKAB OG ENGAGEMENT I KAMPEN MOD
SEKSUELLE OVERGREB.

MÅL:

HVILKE UDFORDRINGER ER DER?

BRANDSLUKNING FREM FOR HELHEDSORIENTEREDE INDSATSER

Der er en stor villighed og parathed i samfundet til at engagere sig i kampen mod seksuelle overgreb, men der er mange udfordringer, der besværliggør arbejdet. Seksuelle overgreb er stadig et tabubelagt emne, der skaber berøringsangst hos mange. Det kan være et svært emne at tale om og endnu sværere at handle på. Mange steder er mangel på viden, ressourcer og et effektivt tværfagligt samarbejde nogle af de udfordringer, der står i vejen for en tilstrækkelig indsats på området. For at skabe forandringer er det nødvendigt at tænke anderledes og i fællesskab tilgå problemet på en måde, som favner både det nationale og det lokale. Alle borgere har mulighed for at bidrage til forandring og være med til at mindske antallet af seksuelle overgreb – bl.a. ved at sætte grænser og italesætte problemet. Seksuelle overgreb er et samfundsproblem, men

mange indsatser på området iværksættes oppe fra og ned eller løsrevet fra andre indsatser uden at tage højde for helheden. Ofte tænkes der i brandslukning frem for langsigtede og helhedsorienterede løsninger, hvilket er forståeligt, når ressourcer f.eks. er knappe. Det er imidlertid nødvendigt at spejlvende dette billede. Ved at anlægge en mere helhedsorienteret tilgang til seksuelle overgreb og støtte op om et øget tværfagligt samarbejde vil det blive lettere at få blik for mulighederne på det lokale plan. I ethvert lokalsamfund findes der resourcepersoner og rollemodeller med vilje og viden til at gøre en forskel, og ved at lytte til dem og inddrage deres erfaringer og idéer i tilrettelæggelsen af indsatserne vil hjælpen nå bredere ud. Derudover vil det blive tydeligere for den enkelte borger, hvordan man kan bidrage til kampen mod seksuelle overgreb.

NORMALISERING AF SEKSUELLE OVERGREB

En anden stor udfordring er, at seksuelle overgreb nogle steder i landet er blevet en form for normalitet. Her er det nærmest almindeligt, at børn udsættes for overgreb fra voksne i lokalsamfundet. På sine rejser med MIO rundt i Grønland har Børnetalesmanden oplevet denne normalisering af seksuelle overgreb, hvor børn har fået at vide, at det er noget, de vil "vænne sig til". MIO's erfaringer er desværre langt fra et enestående tilfælde. Som medlem af FN er Grønland forpligtet til at overholde FN's Konvention om Barnets rettigheder, hvor der i artikel 4 står: "Deltagerstaterne påtager sig at beskytte barnet mod alle former

for seksuel udnyttelse og misbrug". Med en normalisering af seksuelle overgreb i dele af samfundet lever Grønland ikke op til sine forpligtelser i forhold til FN's konvention om Barnets Rettigheder, hvilket er uacceptabelt i forhold til vores børn og deres fremtid. Som samfund er det nødvendigt at sætte fokus på problemet og i fællesskab sikre, at vores børn beskyttes mod overgreb. En norm, der skader vores børn, er uacceptabel, og det er vigtigt, at der i fællesskab sættes klare grænser, som skaber grobund for at ændre billedet. Her er det vigtigt at lytte til hinanden, italesætte udfordringerne og tydeliggøre handlemulighederne både på individplan og på samfundsplan.

HVILKE INITIATIVER ER DER ALLEREDE PÅ OMRÅDET?

Der er ingen fælles tilgang til arbejdet med seksuelle overgreb. Der arbejdes meget forskelligt med emnet både blandt forskellige instanser og på forskellige planer. Helhedsorienterede, lokaltbaserede indsatser er der ikke mange af i forhold til seksuelle overgreb, men hvis man kigger på sociale indsatser i bredere forstand, så er der kommet mere fokus på og større interesse for indsatser, der tager udgangspunkt i lokalsamfundet med lokale og kulturelt tilpassede løsninger. Et eksempel er Familierådslagning, som er en metode, der tager afsæt i, at alle familier har ressourcer - også familier med sociale problemer. Her får familien og barnet selv sammen med netværket en stor andel i at planlægge og gennemføre den kommende indsats. Alle er med til at drøfte, hvordan barnets og familiens liv kan blive bedre. Metoden er ved at blive implementeret i hele landet, og den positive modta-

gelse af modellen vidner om en stor interesse for og efterspørgsel på metoder, der inddrager lokalsamfundet og tager højde for sociale og kulturelle muligheder og behov. Borgerne vil gerne inddrages og høres, og det gælder også i arbejdet med seksuelle overgreb, hvor befolkningens vilje og engagement til at gøre en forskel er stort. Opbakningen og engagementet i NAKUUSAs landsindsamling om seksuelle overgreb i 2017 var overvældende, ligesom mange melder sig på banen, når der er sager i pressen om seksuelle overgreb. Det samme gjorde sig gældende under valgkampen i foråret 2018, hvor alle partier under en valgdebat tog hinanden i hænderne og lovede, at de ville stå sammen i arbejdet mod seksuelle overgreb uanset partifarve. Dette engagement i befolkningen og politikerne understreger potentialet for at skabe forandringer på området.

FORSLAG TIL FREMTIDIGE INDSATSER

- **Helhedsorienterede tilgange til og indsatser mod seksuelle overgreb**

Tilgange til arbejdet med seksuelle overgreb og indsatser på området skal være helhedsorienterede og have blik for det hele menneske og den virkelighed, vedkommende er en del af. Dette involverer inddragelse af lokalsamfundet – herunder frivillige ressourcepersoner og rollemødder – samt tilpasning til de enkelte målgruppers behov.
- **Pilotprojekt i et lokalsamfund**

Forsøg med udvikling og implementering af lokale indsatser mod seksuelle overgreb med udgangspunkt i de lokale borgeres ønsker og behov samt inddragelse af kulturelle, sociale, logistiske og socio-økonomiske faktorer i lokalsamfundet.
- **Seksualundervisning i folkeskolerne**

For at undgå en normalisering af seksuelle overgreb skal der være seksualundervisning i alle folkeskoler med obligatorisk pensum og undervisning med fokus på normal seksualitet og normal seksuel udvikling.
- **Uddannelse af fagpersoner**

Der skal laves undervisningsmateriale og kurser målrettet forskellige uddannelsesinstitutioner og fagområder, som sikrer, at fagpersoner er klædt bedre på til at arbejde med sager om seksuelle overgreb, herunder at de får mere viden og flere værktøjer til opsporing og håndtering af sager om seksuelle overgreb.
- **Styrkelse af tilbud om sundhedspleje og tidlig indsats**

De eksisterende tilbud om sundhedspleje og aktiviteter om tidlig indsats skal styrkes og videreudvikles, bl.a. via udvidelse af MANU. Indsatserne skal tilpasses efter lokale muligheder og behov i alle lokalsamfund.
- **Øget handling ved seksuelt overførte sygdomme og aborter for unge under 15 år**

Det skal sikres, at det lokale sundhedspersonale har kendskab til og anvender de tilgængelige retningslinjer og procedurer, der skal garantere underretning til de sociale myndigheder og andre relevante myndigheder, når de får kendskab til, at en ung under 15 år har en seksuelt overført sygdom eller skal have foretaget en abort.

PERSONER MED SEKSUEL

KRÆNKENDE ADFÆRD

MÅL:

PERSONER MED SEKSUEL KRÆNKENDE ADFÆRD OG POTENTIELLE KRÆNKERE SKAL TILBYDES STØTTE OG BEHANDLING.

HVILKE UDFORDRINGER ER DER?

INGEN HJÆLP TIL PERSONER MED SEKSUEL KRÆNKENDE ADFÆRD

Hidtil har førsteprioritet været at hjælpe ofre for seksuelle overgreb bedst muligt, mens der ikke har været fokus på at hjælpe de seksuelle krænkerere, der har begået overgrebene. Der eksisterer ingen tilbud målrettet personer med seksuel krænkende adfærd i dag. For at bryde mønstret og forebygge fremtidige overgreb, er det imidlertid nødvendigt at revidere tilgangen til personer med seksuel krænkende adfærd og tilbyde hjælp til de seksuelle krænkerere parallelt med hjælp til ofrene for at stoppe den krænkende adfærd. Støtte og behandling til personer med seksuel krænkende adfærd er en meget vigtig forebyggende indsats i forhold til fremtidige overgreb mod børn. Erfaringer fra udlandet viser netop, at målrettede og helhedsorienterede indsatser til seksuelle krænkerere kan nedsætte risikoen betydeligt for nye overgreb blandt personer, der tidligere har krænket andre. Indsatserne kan endvidere forebygge overgreb blandt potentielle krænkerere med seksuelle tanker og fantasier om børn.

FORSKELLIGE TYPER AF KRÆNKERE

Ved iværksættelse af indsatser til personer med seksuel krænkende adfærd er det vigtigt at holde sig for øje, at seksuelle krænkerere ikke er en homogen gruppe. Der er naturligvis en

række lighedstræk og baggrundsfaktorer, som man skal være opmærksom på. Det er dog vigtigt at skelne mellem forskellige typer af krænkerere og målrette tilbuddene til deres forskellige udfordringer og behov for at opnå de bedst mulige resultater. Strategien indsatser målrettes følgende tre typer:

- Seksuelle krænkerere med eller uden dom, der har begået overgreb mod børn.
- Potentielle krænkerere uden dom med seksuelle tanker og fantasier om børn.
- Børn og unge med seksuel krænkende adfærd.

Hvad angår gruppen af seksuelle krænkerere med eller uden dom er det vigtigt at understrege, at strategiens indsatser målrettes domfældte krænkerere efter endt afsoning samt personer med seksuel krænkende adfærd, hvor en evt. anmeldelse ikke har resulteret i en domsfældelse. Det er justitsområdet og dermed de danske myndigheder, der har ansvaret for indsatser for dømte krænkerere under afsoning af deres dom.

BEHOV FOR EN TVÆRFAGLIG INDSATS MED ET HELHEDSORIENTERET FOKUS

Behandling til personer med seksuel krænkende adfærd er på mange måder et komplekst felt. Mange fagfolk er tilbageholdende med at

arbejde med målgruppen, da der er tale om mennesker, der har begået uforståelige og ofte utilgivelige handlinger. Det er imidlertid vigtigt at huske på, at det netop er mennesker, og at det er mennesker, der i høj grad har brug for hjælp. Mange seksuelle krænker har selv været udsat for omsorgssvigt, vold og overgreb i deres barndom og er således selv ofre. Derfor er det vigtigt, at de kommende indsatser til seksuelle krænker har et helhedsorienteret perspektiv og har øje for det hele menneske med alle de udfordringer og behov, der følger med. I den forbindelse er det afgørende med et tæt tværfagligt samarbejde på tværs af forskellige instanser med tydelig rolle- og ansvarsfordeling, bl.a. mellem de danske myndigheder og Selvstyret. Der er mange udfordringer på området, som de forskellige instanser i fællesskab bliver nødt til at tage hånd om for at sikre positive resultater af indsatserne. Som det ser ud nu, er der f.eks. ikke mulighed for at udrede børn og unge med seksuel overskridende og krænkende adfærd her i landet, hvilket forhaler processen med iværksættelse af den nødvendige støtte og behandling. En anden udfordring er, at mange seksuelle krænker – dømte eller ej – stadig lever i eller vender tilbage til det lokalsamfund, hvor de seksuelle overgreb har fundet sted. Dette skaber stor utryghed og evt. retraumatisering for ofret, de pårørende og andre borgere i lokalsamfundet – særligt når der ikke findes målrettede tilbud til dem. Et

stærkt tværfagligt samarbejde i det enkelte lokalsamfund og varetagelse og eventuel reintegration af en seksuel krænker vil kunne skabe tryghed og et bedre liv for alle parter samtidig med, at en sådan indsats vil kunne forebygge fremtidige overgreb.

HVILKE INITIATIVER ER DER ALLEREDE PÅ OMRÅDET?

Der er i dag ingen tilbud målrettet personer med seksuel krænkende adfærd. Saaffik har i enkelte tilfælde samarbejdet med JanusCentret i Danmark i sager om børn og unge med seksuel krænkende adfærd, men der eksisterer ikke specialiserede tilbud i Grønland til de berørte børn og unge. Indenfor Kriminalforsorgen tilbydes indsatte i anstalterne deltagelse i det kognitivt baserede program MUMIK, der skal hjælpe de indsatte med mere hensigtsmæssig adfærd. Programmet er således også et tilbud til domfældte seksuelle krænker, men problemet er, at mange indsatte aldrig når at benytte sig af tilbuddet. MUMIK strækker sig over otte uger, men da de indsatte først kan deltage i programmet efter domsafsigelsen, som ofte tager rigtig lang tid, så er de ikke længe nok i anstalterne til at færdiggøre programmet. Overordnet set eksisterer der ikke målrettet hjælp til personer med seksuel krænkende adfærd, og det er et særligt fokusområde for strategien at ændre dette billede.

FORSLAG TIL FREMTIDIGE INDSATSER

Erfaringer fra andre lande med indsatser for personer med seksuel krænkende adfærd peger på nogle vigtige opmærksomhedspunkter, som bør indgå i de kommende initiativer for målgruppen. Det drejer sig om følgende:

- Tilgangen til både forebyggelse og behandling på området bør være helhedsorienteret, kontekstuel og have fokus på inddragelse af hele lokalsamfundet.
- Parallelle forløb for f.eks. krænker og ofre, potentielle krænker og potentielle ofre er effektive.
- Det er vigtigt med en længerevarende behandling for at sikre den bedst mulige effekt.
- Frivillighed og motivation bør være bærende principper i behandlingen.
- Anonymitet spiller en afgørende rolle i forebyggende indsatser for potentielle krænker med tanker og fantasier om børn.
- Målrettede, landsdækkende oplysningskampagner er vigtige i forhold til forebyggelse og aftabusering af emnet.

- Børn og unge med seksuel grænseoverskridende eller krænkende adfærd bør have specialiserede tilbud med henblik på at afværge en ny bølge af krænkerere.

Forslag til fremtidige indsatser ud fra ovenstående anbefalinger:

- **Helhedsorienterede støtte- og behandlingstilbud til personer med krænkende adfærd**

Der skal tilbydes hjælp til alle personer med seksuel krænkende adfærd. Hjælpen skal skræddersyes i forhold til vedkommende situation og behov, og form og indhold vil således variere. Da mange personer med seksuel krænkende adfærd enten stadig befinder sig i deres lokalsamfund eller vender tilbage efter afsoning af dom skal tilbuddene have fokus på inddragelse af lokalsamfundet, og kan f.eks. involvere elementer såsom reintegration, mediation, psykoeducation, borgermøder, risikovurdering og terapibehandling.

- **Forebyggende online indsats til krænkerere og potentielle krænkerere**

Oprettelse af hjemmeside, hvor personer med tanker og fantasier om børn kan henvende sig anonymt pr. telefon for rådgivning og derefter blive tilbudt et målrettet behandlingsforløb med specialiserede

behandlere, f.eks. via Skype. Inspiration hertil kan hentes fra www.bryd.cirklen.dk

- **Særlige indsatser til børn og unge med seksuel krænkende adfærd**

Helhedsorienterede indsatser målrettet børn og unge, der krænker andre børn og unge, f.eks. via udredningsforløb og terapiforløb. Derudover er det vigtigt, at viden om børn og unge med seksuel krænkende adfærd eller bekymrende adfærd integreres som en del af børnefagkyndiges værktøjskasse.

- **Seksualundervisning i folkeskolerne**

For bl.a. at forebygge udvikling af seksuel krænkende adfærd skal der være seksualundervisning i alle folkeskoler med obligatorisk pensum og undervisning med fokus på normal seksualitet og normal seksuel udvikling.

- **Informations- og uddannelsesaktiviteter om digitale krænkelser for ældstetrinnet i folkeskolen**

Udvikling af materiale til ældstetrinnet i folkeskolen med viden om sikker adfærd for børn og unge på internettet med det formål at forebygge digitale krænkelser og hjælpe børn og unge til at færdes mere sikkert i den digitale verden på internettet.

FORSLAG TIL FREMTIDIGE INDSATSER PÅ JUSTITSOMRÅDET

- **Etablering af et behandlingstilbud rettet mod domsfældte krænkerere**

For at nedbringe det store antal børn, der udsættes for seksuelle overgreb, skal det sikres, at domsfældte personer med seksuel krænkende adfærd får den rette behandling for at forebygge recidiv efter løsladelse.

- **Undersøgelse om krænkerere i anstalterne**

For at kunne iværksætte de rette tilbud til de personer, der er dømt for seksuelle overgreb mod børn, er det nødvendigt at vide mere om de personer, der krænker.

- **Prioritering af sager om seksuelle overgreb mod børn**

Naalakkersuisut foreslår, at politiet prioriterer sager om seksuelle overgreb mod børn højt og behandler anmeldelserne inden for 24 timer, såfremt det lader sig gøre. Kommunerne skal på tilsvarende vis behandle underretninger inden for 24 timer ifølge Lov om støtte til børns § 19.

- **Overvejelser om behov for lovændringer**

Naalakkersuisut vil undersøge og overveje behovet for lovændringer i gældende lovgivning på justitsområdet såvel som på socialområdet i relation til forebyggelse og håndtering af sager om seksuelle overgreb.

IMPLEMENTERING

Socialstyrelsen har ansvar for den overordnede koordinering af strategiens kommende indsatser i tæt samarbejde med den tværfaglige følgegruppe for strategien og strategiens styrgruppe. Følgegruppen vil bistå Socialstyrelsen i udarbejdelse af handlingsplaner for hvert hovedemne i strategien, og disse handleplaner skal sikre opnåelse af strategiens mål og ensartede tilgange til arbejdet med de forskellige emner. Indsatserne i handlingsplanerne vil være rettet mod flere forskellige fagområder, og implementeringen af indsatserne kræver derfor, at de forskellige fagområder og sektorer tager ansvar for, hvordan de vil sikre implementering af indsatserne indenfor deres respektive områder. Følgegruppen er en vigtig medspiller i den sammenhæng, da den kan være med til at bane vejen for konkret ansvar-

stagen og et tæt tværfagligt samarbejde, som gør implementeringsprocessen lettere og mere effektiv. Helt konkret vil der i forbindelse med handlingsplanerne blive udarbejdet en tidsplan for implementering af indsatserne med tydelig rolle- og ansvarsfordeling for de forskellige aktører. Implementeringen fordrer, at der afsættes midler og ressourcer til indsatserne, og at der fra starten er klare retningslinjer for, hvornår, hvorfor og hvordan de enkelte indsatser sættes i gang. Uden politisk og tværsektoriel opbakning kan implementering af indsatserne og forankring af strategien ikke lykkes. Strategien lægger derfor op til udvikling af klare tværsektorielle og kommunale samarbejdsaftaler, som forpligter alle relevante aktører i det kommende arbejde mod seksuelle overgreb.

EVALUERING

Det er vigtigt, at der løbende følges op på strategiens indsatser for at sikre opfyldelse af strategiens mål og opretholdelse af fokus på området. For overhovedet at kunne måle på resultater af strategiens indsatser vil der blive udarbejdet en baseline med det formål at afdække området og indhente mere viden om omfanget og kompleksiteten af seksuelle overgreb i Grønland. Denne baseline vil være udgangspunktet for en midtvejsevaluering, der primært vil evaluere på de indledende processer i arbejdet i strategien, og for en afsluttende evaluering efter udløbet af strategiens fire år. Den afsluttende evaluering vil have fokus på foreløbige tendenser og indikatorer af de igangsatte indsatser. For at sikre en kvalificeret og dybdegående afdækning af området og en evaluering af høj kvalitet stilles der krav

til, at udarbejdelsen af baseline og den afsluttende evalueringsrapport sker med udgangspunkt i evidensbaserede metoder og ud fra internationale standarder. Derudover vil der efter fem år blive lavet en opfølgning på tendenser og effekter af strategiens overordnede indsatser. Endelig vil der på årlig basis blive udarbejdet et statusnotat til Naalakkersuisut, der beskriver fremdriften i strategiarbejdet. Som nævnt tidligere er der indikationer på væsentlige forskelle i forekomsten af seksuelle overgreb mellem forskellige fødselsår-gange. Det er derfor hensigten, at evalueringen måler på forekomsten af seksuelle overgreb i hver fødselsårgang – både i forbindelse med den afsluttende evalueringsrapport og opfølgningsrapporten fem år senere.

LITTERATUR

- Andersson, H. og K. Sten Madsen (red.) (2016): *Møder mellem offer og krænker – en antologi om mægling i en terapeutisk ramme ved seksuelle overgreb*. København, Frydenlund.
- Bjerregaard, P. et al (2016): *Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2014. Levevilkår, Livsstil og Helbred*. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.
- Boer, D. (2013): *Some Essential Environmental Ingredients for Sex Offender Reintegration*. International Journal of Behavioral Consultation and Therapy: 8, 3-4.
- Boer, D. et al (red.) (2011): *International Perspectives on the Assessment and Treatment of Sexual Offenders*. Theory, Practice, and Research. Wiley-Blackwell.
- Christensen, E., L.G. Kristensen & S. Baviskar (2009): *Børn i Grønland. En kortlægning af 0-14-årige børns og familiers trivsel*. København, SFI.
- Christensen, E. & S. Baviskar (2015): *Unge i Grønland – med fokus på seksualitet og seksuelle overgreb*. København, SFI.
- Departementet for Familie, Ligestilling og Sociale Anliggender (2015): *Rejseholdet – Behandling af voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen*. Nuuk, Naalakkersuisut.
- Departementet for Sundhed (2012): *Inuuneritta II – Naalakkersuisuts strategier og målsætninger for folkesundheden 2013-2019*. Nuuk, Naalakkersuisut.
- Departementet for Sundhed, Sundheds- og Forebyggelsesstyrelsen og PAARISA (2010): *Vold og seksuelle overgreb – Idékatalog*. Nuuk, Naalakkersuisut.
- FN-konventionen af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder, FN.
- Grønlands Hjemmestyre (2007): *Inuuneritta – Folkesundhedsprogram. Landsstyrets strategier og målsætninger for folkesundheden 2007 – 2012*. Nuuk, Hjemmestyret.
- Guldberg, C. (2014): *Evaluering af Saaffik – Landsdækkende Center for Børn og Unge udsat for seksuelt misbrug*. Nuuk, Naalakkersuisut.
- Inatsisartutlov nr. 20 af 26. juni 2017 om støtte til børn. Nuuk, Naalakkersuisut.
- Ingemann, C., & Larsen, C. V. L. (2017): *A scoping review. Well-being among indigenous children and youth in the Arctic – with a focus on Sami and Greenland Inuit*. NORBUK, SDU – Statens Institut for Folkesundhed.
- Kristjansson, Al. et al (2010): *Adolescent substance use, parental monitoring, and leisure time activities: 12-year outcomes of primary prevention in Iceland*. Preventive Medicine, 51: 168-171.

- Lambie, I. & Stewart, M. (2003): *Community solutions for the community's problem: An outcome evaluation of three New Zealand community child sex offender treatment programmes*. Auckland: Department of Corrections.
- Lauritsen, Annemette N. (2017): "Vis mig dine fanger" - et indblik i Grønlands indsattepopulation. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*: 104, 2.
- MIO (2016): "Pas på mig" - Børnetalsmandens høring af børn og voksne borgere om børns vilkår i Tasiilaq - set i forhold til Børns Rettigheder. Nuuk, MIO.
- MIO (2016): *Parallel rapport til FN's Komité for Barnets Rettigheder (CRC). Grønland 2016*. MIO - Uafhængig Børnerettighedsinstitution (ICRI). Nuuk, MIO.
- MIO (2015): *Det er min krop! Undervisningsmateriale til mellemtrinnet 4.-7. klasse*. Nuuk, MIO.
- Pedersen, C.P., C. Gohr & I. Olesen (2014): *Som ringe i vandet. Baselineundersøgelse. Befolkningens viden om og holdninger til seksuelle overgreb mod børn*. Nuuk, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.
- Pedersen, C.P. & P. Bjerregaard (2011): *Det svære ungdomsliv: Unges trivsel i Grønland 2011 - en undersøgelse om de ældste folkeskoleelever*. SIF.
- Petersen, C.M. (2016): *Seksuelle overgreb mod børn og unge i Grønland. Beredskab, samtale med børn, vidensdeling*. Nuuk, Saaffik.
- Rønne; Niclasen & Blaabjerg (2011): *Nøgletal om børn og unge i Grønland 2011*. MIPI - Videnscenter om Børn og Unge, Nuuk.
- SISO - Videnscentret for Sociale Indsatser ved Vold og Seksuelle Overgreb mod Børn (2012): *Definition af seksuelle overgreb*. Online Source.
- Socialstyrelsen (2018): *Familierådslagning - En vejledning til fagfolk om Familierådslagning som en arbejds metode*. Nuuk, Naalakkersuisut.
- Socialstyrelsen i Danmark (2017): *Initiativ om understøttelse af det grønlandske selvstyre på området for socialt udsatte børn og unge i Grønland*. Analyserapport. Odense, Socialstyrelsen.
- Strange, M. (2008): *Når børn og unge krænker*. Psykolog Nyt: 21.